

מזכירות הממשלה

ירושלים, כ"ג בסיון התשע"ח
06 ביוני 2018

אל: חברי הממשלה

שלום רב,

הנדון: שדרוג תשתיות, שיפוץ, שימור והנגשה לאתר מערת אליהו הנביא בחיפה והמשך שיפוץ פרויקט קבר הרמב"ם בטבריה

מצורפת הצעה בנושא שבנדון אשר השר לשירותי דת מבקש להביאה להחלטת הממשלה.

הצעת ההחלטה מועברת בהתאם לסעיף 19(ב) בתקנון לעבודת הממשלה והיא תקבל תוקף של החלטת ממשלה בתוך שבוע בהתאם להוראות סעיף זה.

בברכה,

צחי ברוורמן
מזכיר הממשלה

העתקים: היועץ המשפטי לממשלה
המנהל הכללי, משרד ראש הממשלה
המנהל הכללי, המשרד לשירותי דת

שדרוג תשתיות, שיפוץ, שימור והנגשה לאתר מערת אליהו הנביא בחיפה והמשך שיפוץ פרויקט קבר הרמב"ם בטבריה

הצעה להחלטה

מחליטים:

1. לשדרג, לשפץ, לשמר ולהנגיש את אתר מערת אליהו הנביא בחיפה כיעד דתי ותיירותי לקהל הרחב, בהתאם לתוכנית מפורטת לפיתוח האתר הכוללת: פתרון נגישות, חניונים, תנועה, ביוב וחשמל.

1.1. המסגרת התקציבית לביצוע הפרויקט במערת אליהו הנביא בחיפה הוא כ- 12 מלש"ח בחלוקה שווה בין השנים 2018-2020, מהמקורות הבאים:

א. המשרד לשירותי דת יקצה 4.5 מלש"ח: 3 מלש"ח בשנת 2018 ו- 1.5 מלש"ח בשנת 2019.

ב. משרד התיירות יקצה 3 מלש"ח: 1 מלש"ח בכל אחת מן השנים האמורות. במטרה להבטיח את מימוש הפוטנציאל התיירותי של האתרים כאמור, תקצוב משרד התיירות יינתן לאחר שהתכנון המפורט של הפרויקט יוצג בפני משרד התיירות ויאושר על ידו.

ג. משרד ירושלים ומורשת יקצה 1.5 מלש"ח: 1 מלש"ח בשנת 2018 ו- 0.5 מלש"ח בשנת 2019.

ד. לרשום את הודעת המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים כי יעביר 2 מלש"ח בשנת 2018 ו- 1 מלש"ח בשנת 2019, ממקורותיו העצמאיים, לצורך שיפוץ המערה.

2. להשלים את פרויקט שיפוץ, שימור והנגשת אתר קבר הרמב"ם, התנאים, האמוראים והשל"ה הקדוש בטבריה (להלן: "מתחם קבר הרמב"ם").

2.1. המסגרת התקציבית להשלמת ביצוע פרויקט מתחם קבר הרמב"ם בטבריה הוא כ- 2.75 מלש"ח – בשנת 2018 מהמקורות הבאים:

א. המשרד לשירותי דת יקצה 1.5 מלש"ח.

ב. משרד התיירות יקצה 0.75 מלש"ח. במטרה להבטיח את מימוש הפוטנציאל התיירותי של האתרים כאמור, תקצוב משרד התיירות יינתן לאחר שהתכנון

המפורט של הפרויקט יוצג בפני משרד התיירות ויאושר על ידו.
ג. המשרד לפריפריה ופיתוח הנגב והגליל יקצה 0.5 מלש"ח.

3. המשרד לשירותי דת ינהל את ביצוע התקציב וילווה את יישום הפרויקט. לשם כך יעבירו המשרדים המפורטים בסעיף 2(א)-(ג) לעיל את כלל התקציבים (בין גגות) לתקציב המשרד לשירותי דת.

4. המסגרת התקציבית נשוא החלטה זו היא בנוסף לתקציב השוטף אותו מעבירה הממשלה למרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים לצורך מתן שרותי אחזקה ותפעול לכלל המקומות הקדושים בארץ ישראל.

5. פיתוח וניהול האתרים יהיה בידי המשרד לשירותי דת או מי מטעמו. נהלי האתרים ייקבעו בהתאם לתקנות השמירה על מקומות קדושים ליהודים, התשמ"א-1981.

דברי הסבר

ככלל, המשרד לשירותי דת פועל מדי שנה כמיטב יכולתו לשיפוץ, הרחבה, הנגשה, שימור ופיתוח ושדרוג תשתיות באתרים קדושים שקיים בהם צורך לביצוע עבודות אלה. תעדוף הטיפול באתרים וההחלטה באילו אתרים יש לבצע את עבודות השיפוץ נקבעים על ידי הנהלת המשרד לשירותי דת בהתאם לגודלו של האתר, לכמות השנתית של המבקרים באתר, בהתאם למפגעים בטיחותיים הקיימים במקום, בחומרתם ובצורך בהסרת סכנה מיידית, ככל שקיימת, וכן ביכולת ביצוע העבודות באתר בהתאם למצב התכנוני. ככלל, יש צורך חיוני בשיפוץ כלל המקומות הקדושים כאשר בכל שנה פועל המשרד לשירותי דת לשיפוץ חלק מהמקומות על פי המסגרת התקציבית הנתונה. בהתאם לאמור לעיל הוחלט לצאת לשיפוץ האתרים נשוא הצעה זו.

מערת אליהו הנביא בחיפה

אליהו הנביא - פעל בזמן מלכותו של מלך ישראל אחאב. נודע במאבקיו באחאב ובאשתו הצידונית איזבל. לדמותו ניתנה חשיבות רבה במסורת היהודי והוא נחשב למבשר הגאולה. מופיע בספרות יהודית מסורתית גם בשם "אליהו התשבי" ו"אליהו הגלעדי".
מערת אליהו היא מערה המצויה בחיפה על השיפוע המערבי של הר הכרמל לכיוון הים. מערת אליהו הנביא היא מהמפורסמות, מהחשובות ומהמקודשות שישנן והיא הקנתה לחיפה את חשיבותה הדתית בעיני יהודים, נוצרים, מוסלמים ודרוזים.
לפי המסורת הסתתר בה אליהו הנביא בברחו מפני מלכי ישראל בימי נדודיו בהר הכרמל. בקירות המערה נוהגים להטמין פתקאות. כמו כן, נוהגים להדליק במקום נרות ולהתפלל לשלום חולים, לזיווגים ולפרי בטן, כמקובל במקומות קדושים.

בפי המוסלמים מכונה המערה "אל ח'דר"- הירוק. המערה קדושה גם לנוצרים משום שיש הטוענים כי במערה זו הסתתרו ישו ומשפחתו כשברחו מפני הורדוס.

הנוסע היהודי רבי בנימין מטודלה שביקר בחיפה ובכרמל בשנת 1175 כותב: "ובתחתית ההר שם מקברי ישראל רבים. ושם בהר מערת אליהו, עליו השלום. ועשו שם בני אדום הצלבנים במה וקראו לה שאן אליש (סנט לואיס)".

בימי הביניים היו רבים מעולי הרגל היהודים מבקרים במערת אליהו. אחד מהם כותב בשנת 1742: "וכשנכנסנו לשם (למערה) נחה עלינו רוח אלוקים וראינו בנפשנו הארה גדולה עד מאד".

מבקר אחר מספר על ביקור במערה בשנת 1835: "ומצאנו שם הרבה יהודים. ויהי כאשר התחלנו להתפלל אז התפילה הייתה נובעת בפה ועינינו זולגות דמעות אשר מעולם לא התפללתי כן, אז הבנתי כי אדמת קודש היא וגם כתבנו שמינו על הכותל.

מיקום האתר: חיפה

לאתר מגיעים כ- 750,000 מבקרים בשנה.

מידי קיץ ובתקופות מיוחדות במעגל השנה פוקדות את האתר קבוצות מאמינים בני כל הדתות.

תאריך ההילולה: י"ב באלול וביום זה פוקדים את האתר אלפים וכן ביום המימונה שבאסרו חג פסח.

האתר מנוהל ע"י המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים.

אומדן עלות הפרויקט כ 13,800,000 מלש"ח.

מתחם קבר הרמב"ם בטבריה

הרמב"ם, "הנשר הגדול", מגדולי חכמי ישראל בימי הביניים וסמל החכמה היהודית שבכל הדורות, נולד לאמו ולאביו, הדיין רבי מימון, בשנת ד'תצ"ח, 1138 לסה"נ, בעיר קורדובה שבאנדלוסיה. בשנות בחרותו נאלץ לנדוד למגרב (מרקו), משם לארץ ישראל וממנה למצרים, שם חי ופעל עד פטירתו, בכ' בטבת ד'תתקס"ה, 1204 לסה"נ.

"ממשה עד משה לא קם כמשה". הרמב"ם ז"ל, מגדולי חכמי ישראל, ניצב כמגדלור של תורה, הלכה ומחשבה לדורו ולדורות רבים אחריו. פירוש המשניות, שכתב בעשור השלישי לחייו, בעודו נמלט עם משפחתו מאימת חרבו של שלטון מוסלמים קיצוני, הוציא את שמו למרחוק. ספר "משנה תורה" שעל כתיבתו שקד במשך כעשור, העניק לבני העם היהודי חיבור הלכתי שלם ומקיף, בשפה העברית "בְּלֶן בְּלֶשׁוֹן בְּרוּרָה וְדָרְךְ קֶצֶרָה... בְּלֶא קֶשֶׁיָהּ וְלֹא פְרוּק, וְלֹא זָה אוֹמֵר בְּכֹה וְזֶה אוֹמֵר בְּכֹה, אֲלֵא דְבָרִים בְּרוּרִים קְרוּבִים נְכוּנִים." "משנה תורה", על י"ד ספריו, הוא אחד הספרים החשובים לכל ספרות ההלכה שבאה בעקבותיו.

בצד כתיבתו ההלכתית, העמיד הרמב"ם קומה חדשה במחשבת ישראל. באיגרות שכתב לבקשת תלמידיו ברחבי העולם היהודי, התבהרו עיקרי אמונה והלכה בימים של רדיפות ושמד. שלושה עשר עיקרי האמונה שניסח הרמב"ם נתקבלו בתפוצות ישראל. ספרו "מורה הנבוכים", אשר נכתב כאיגרות אל תלמידו רבי יוסף בן יהודה אבן שמעון, הוא אחד החיבורים המחשבתיים החשובים ביותר בתולדות המחשבה היהודית.

על אף עבודת האדירים שהשקיע בספריו, הכיר טובה על כל הערה והשגה שקיבל מקוראיו. "וכל מי שימצא דבר ויודיעני - טובה גמלני".

ספריו של הרמב"ם הפיצו את שמעו של הרמב"ם למרחקים. מכל קצוות העולם היהודי נשלחו אליו שאלותיהם של רבנים, ראשי קהילות ופשוטי עם. משהגיעו תשובותיו לקהילות, היו נקראות בבתי הכנסת ברוב הדר. יהודי תימן הנרדפים, שאת רוחם הנדכאה עודד הרמב"ם באיגרתו המפורסמת "איגרת תימן", קיבלו אותו עליהם כרבם-מרחוק, ואף הוסיפו את שמו לתפילת הקדיש: "בחייכון וביומיכון ובחיי דרבנא משה בן מימון".

השל"ה הקדוש

רבי ישעיהו הלוי הורביץ, רב ומקובל, מגדולי חכמי אשכנז במאה הטי"ו לסה"נ, אשר שימש בקודש בערים שונות ברחבי אירופה ובראשן קהילת קודש פראג. לעת זקנתו עלה לירושלים והיה לרבם של יהודי אשכנז בעיר, אך גם ממנה נאלץ להימלט והגיע לטבריה. הוא חיבר את תפילת "אבות על בנים" הנקראת בפרט בערב ר"ח סיון.

מיקום האתר: טבריה

לאתר מגיעים כ- 700,000 מבקרים בשנה.

תאריך ההילולה: כ' טבת. ביום זה פוקדים את האתר כ- 25,000-30,000 מבקרים. כמו כן, בערב ר"ח סיון, בו נוהגים לקרוא את תפילת "אבות על בנים" שחיבר השל"ה הקדוש, פוקדים את האתר 10,000-15,000 מבקרים.

האתר מנוהל ע"י המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים.

אומדן עלות לסיום הפרויקט כ- 3 מלש"ח.

נתונים כלכליים והשפעה על משק המדינה

לא רלוונטי.

תקציב

כמפורט בסעיפים 1.1 ו-2.1 להצעת המחליטים. מקורות התקצוב יהיו מתקציבי המשרדים השותפים להצעה זו ומתקציב המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים בהיקף כולל של 14,750,000 ₪.

השפעת ההצעה על מצבת כח האדם

לא רלוונטי.

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם

שר האוצר- אינו מתנגד.

השר לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל- אינו מתנגד.

שר התיירות- אינו מתנגד.

שר לענייני ירושלים ומורשת- אינו מתנגד.

החלטות קודמות של הממשלה בנושא

החלטת ממשלה 1908 מיום 11.8.16 שעניינה יישום הסכמים קואליציוניים לשנים 2017-2018 ותיקון החלטה 674 מיום 8.11.15 בעניין יישום הסכמים קואליציוניים. החלטה מספר 2318 שעניינה שדרוג תשתיות, שיפוץ, שימור והנגשה של קבר ר' יונתן בן עוזיאל בעמוקא, וקברי רבי עקיבא והרמח"ל בטבריה.

חלופות להצעת ההחלטה

לא רלוונטי.

עמדת היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה

מצ"ב

מוגש על ידי השר לשירותי דת

**כ"ג בסיון התשע"ח
06 ביוני 2018**

חוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה

נושא הצעת ההחלטה: שדרוג תשתיות, שיפוץ שימור והנגשה לאתר מערת אליהו הנביא בחיפה והמשך שיפוץ פרויקט קבר הרמב"ם בטבריה

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטיה המשפטיים:

מוצע להקצות סך של 14.750 אלשי"ח לצורך שדרוג תשתיות באתר מערת אליהו הנביא בחיפה ולצורך השלמת עבודות השיפוץ בקבר הרמב"ם והשלמה הקדושה בטבריה. הכספים יועברו לתקציב המשרד התיירותי דה ויוקצו מתקציבי המשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל, משרד התיירות, המשרד לענייני ירושלים ומורשת, המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים והמשרד לשירותי דת. כמפורט בהצעת כספים אלה יוקצו מעבר לתקציב היסודי של המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרונם:

מדובר בכספים המועברים לתקנה תקציבית של המשרד לשירותי דת לפיתוח מכוני דת ואגו מיתוח מקומות קדושים. ככל שמדובר בכספים שנקודים בהסכמים פוליטיים בעלי משמעות תקציבית הרי שדרך הטיפול בהם תהא בהתאם להנחיית היועץ המשפטי לממשלה מס' 1.1801, בהתאם לתקנות חובה המכריזות התשנ"ז-1997 ותחת פיקוח היעוץ המשפטי למשרד החשבונות המשרד.

עמדת היועצים המשפטיים של משרדים אחרים שהצעת החלטה נוגעת להם:

יועמי"ש משרד האוצר- אין מניעה משפטית
יועמי"ש משרד הפריפריה, הנגב והגליל- אין מניעה משפטית
יועמי"ש משרד התיירות- אין מניעה משפטית
יועמי"ש המשרד לענייני ירושלים ומורשת- אין מניעה משפטית

עמדה היועץ המשפטי של המשרד שהשו העומד בראשו מגיש את ההצעה:

אין מניעה משפטית מאישור ההצעה

חגי אברהמי, עו"ד
במונה ויועץ משפטי

חתימה

תפקיד

שם